

УГОДА ПРО РОЗПОДІЛ ПРОДУКЦІЇ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

д.е.н., г.н.с., Чукаєва І. К.

Україна, Київ, Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30062019/6533

ARTICLE INFO

Received 28 April 2019

Accepted 23 June 2019

Published 30 June 2019

KEYWORDS

hydrocarbons, production sharing agreement, investor, deposits, taxes, national interests.

ABSTRACT

The article analyzes the law on production sharing, which allowed determining the pros and cons of the law for its participants. An analysis of the risks and benefits of using a production sharing agreement for the state and investors has been carried out and recommendations have been made for its use in Ukraine.

Citation: Чукаєва І. К. (2019) Uhoda pro Rozpodil Produktsii: Ukrainski Realii ta Zakordonnyi Dosvid. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 4(24). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/30062019/6533

Copyright: © 2019 Чукаєва І. К. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Українські ресурси вуглеводнів з кожним роком набувають все більшого значення для економіки країни.

Для нарощування видобутку вуглеводнів пропонується активніше використовувати такий інструмент залучення інвесторів як угода про розподіл продукції (УРП).

Результати дослідження. Українська методика розподілу продукції між державою та інвестором при підписанні УРП в сфері видобутку вуглеводнів виглядає наступним чином.

Таким чином, сукупний дохід інвестора складається з компенсаційної продукції, прибуткової частини інвестора за вирахуванням капітальних, експлуатаційних (операційних) витрат, а також ресурсних платежів, державних страхових внесків та податку на прибуток.

У свою чергу, сукупний дохід держави становить прибуткова частина держави, ресурсні платежі, державні страхові внески та податок на прибуток.

У складі витрат інвестора виділяють капітальні витрати (геологічне вивчення, у тому числі дослідницьку та промислову розробку, обладнання та промислову розробку родовища), експлуатаційні (операційні) витрати з видобутку вуглеводнів та інші витрати, склад яких є предметом переговорів під час укладання УРП і які фіксуються в тексті угоди.

Дана схема передбачає, що максимальна величина компенсаційної продукції не може бути більше 70% від загального обсягу (вартості) виробленої у відповідному періоді вуглеводневої сировини.

Механізм СРП – це не ноу-хау для України. Однак, до цього часу досвід нашої країни щодо укладення УРП, на жаль, не можна назвати успішним.

Прикладом є намагання застосувати у 2013 році УРП на Скіфській ділянці Чорноморського шельфу. Тоді право видобутку газу по УРП на цій ділянці отримали ТНК Еххон Mobil, Shell і Petron, а участь державної НАК «Надра України» зводиться лише до надання документації.

У 2018 році словацька НАФТА впритул наблизилася до того, щоб стати оператором в угоді про розподіл продукції (УРП) на Юзівській ділянці. Представники компанії заявили, що вони розглядають цей проект як greenfield.

Разом з тим, директор представництва Nafta в Україні Любомир Копчик (Nafta RV) підкреслив, що в своїй роботі з видобутку вуглеводнів компанія займеться не тільки розвідкою нових майданчиків, але і реконструкцією і відновленням старих свердловин, кількість яких становить 47 об'єктів. Довгострокова стратегія пошуку сланцевого газу буде поєднуватися із середньостроковою – можливістю раннього видобутку газу із традиційних джерел. Такий сценарій дозволить реінвестувати в проект.

Проект є дуже привабливим за рахунок низької фіксованої рентної ставки, яка є однаковою і для старих і для нових свердловин, а також як для традиційного так і для сланцевого газу.

Необхідно підкреслити, що угоду дуже складно скасувати або змінити її умови.

В УРП прописується все, зокрема розміри рентних платежів, і їх в один день не можна просто так поміняти. УРП укладається на 50 років. Протягом усього цього часу інвестор буде захищений від несистемних кроків, зокрема від спроб змінити розміри рентних платежів у бік підвищення, які в Україні здійснюються регулярно.

На початку 2019 року український уряд оголосив про конкурс на укладення угод про розподіл продукції (УРП) для 9-ти ділянок вуглеводнів загальною площею 11,600 кв. км. Офіційна конкурсна інформація розміщена на сайті Міністерства енергетики та вугільної промисловості України [1].

Необхідно підкреслити, що такий інструмент, як УРП, в зарубіжних країнах використовують для впровадження проектів з розробки тільки нових родовищ. Закордоном ключовою вимогою до УРП є інвестиції в базову розвідку, пошук і розробку. Однак це означає і підвищені ризики для оператора при тій же розвідці.

На Україні ж, по даним Асоціації газовидобувних компаній України [2]., всі ділянки, які виставили на конкурс, знаходяться в межах добре досліджених нафтогазових басейнів з розгалуженою газотранспортною інфраструктурою та проведеними сейсмічними дослідженнями. Нафтогазові ресурси всіх ділянок офіційно оцінюються як перспективні.

Безсумнівно, для приватних вітчизняних і закордонних інвесторів-операторів отримати готові родовища на Україні – дуже привабливо, адже в існуючі родовища вже вкладені державою величезні кошти.

Крім того, Комітет з питань економічної політики на засіданні 27 лютого 2019 року (протокол N 72) розглянув поданий народним депутатом України Денисенком А. П. проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про угоди про розподіл продукції" (щодо вдосконалення адміністрування укладення угод про розподіл продукції)" (реєстр. N 9525 від 04.02.2019 р.) та прийняв рішення рекомендувати Верховній Раді України прийняти його за основу.

У прийнятому законі зберігається можливість конвертації без конкурсу на режим УРС родовищ, які до цього розроблялися на іншій законодавчій базі. Так само законом передбачається можливість компенсації витрат, які поніс інвестор до моменту конвертації родовища на режим УРП.

У зв'язку з цим, необхідно підкреслити, що в закордонних країнах УРП не застосовують до родовищ, які вже розробляються.

Якщо інвестор зобов'язався працювати на умовах ліцензії, але у нього нічого не виходить, то державі немає ніякого сенсу укладати з ним іншу цивільно-правову угоду. Тим більше без конкурсу.

Адже метою УРП є залучення на конкурсних засадах дієздатного інвестора, який пропонує найкращі умови для держави.

Ухвалення поправки про компенсаційну продукцію, в разі переведення ділянки на режим УРП, зберігає можливість необмежено відносити витрати інвестора на компенсаційні витрати при зобов'язанні України повністю компенсувати своєю сировиною всі витрати інвестора. При цьому всі найголовніші "деталі" такої компенсації віднесені на розсуд уряду.

По суті, в країні будуть діяти два податкових закону. Один звичайний і інший – УРП – для вітчизняних і зарубіжних інвесторів, при якому держава не бачить ні податків, ні інвестицій в економіку.

При УРП рівень оподаткування в кілька разів нижчий. І при цьому основні надходження очікуються тільки через 10-15 років.

Отримати доступ до родовищ вуглеводнів на умовах УРП - справа дуже трудомістка і бюрократична. Кожну нову угоду потрібно прогнати по всіх інстанціях. Тому депутати і чиновники активно переписують законодавство і намагаються цю процедуру максимально прискорити і спростити, надавши УРП "зелену вулицю".

Багато чи мало уваги в положеннях контракту УРП приділяється дотриманню національного економічного інтересу, залежить від рівня економічного розвитку країни – власника вуглеводнів і зусиль її уряду в даному напрямку.

Закордонний досвід показує, що УРП в основному використовують в країнах, що розвиваються. З розвинених країн винятком є Норвегія, де до останнього часу в проектах по розробці нафтогазових родовищ на основі УРП не менше 50% акцій мало належати державній компанії, яка не підлягає приватизації.

Через цю компанію держава здійснювала жорсткий контроль за діяльністю іноземного інвестора, а також організовувала замовлення норвезьким машинобудівним підприємствам.

І лише створивши, фактично з нуля, таким шляхом конкурентоспроможне національне машинобудування, норвежці порівняно нещодавно відмовилися від таких жорстких заходів протекції своїм товаровиробникам.

Режим розробки природних ресурсів на умовах СРП застосовують також Індонезія, Туреччина, Чилі та деякі інші країни.

Але у всіх цих країнах використовуються ті чи інші заходи захисту національних інтересів.

Країни, що розвиваються, відкриваючи доступ на свою територію закордонним компаніям для проведення пошуково-розвідувальних робіт і видобутку вуглеводнів, намагаються використовувати присутність іноземних компаній і діяльність останніх для підтримки і сприяння розвитку своєї промисловості.

Для досягнення даної мети уряд наполягає на включенні в угоди про розподіл продукції положень, націлених на дотримання національних економічних інтересів.

Ці пункти складаються з зобов'язань, накладених на підрядника щодо навчання персоналу, передачі сучасних технологій, використання місцевої продукції, місцевих послуг і місцевих субпідрядників, надання переваги при наймі на роботу громадянам даної країни.

Накладається як зобов'язання навчання персоналу, яке може проводитися в межах країни власника вуглеводнів або за кордоном з використанням засобів і можливостей будь-якої з іноземних компаній підрядника.

Вартість навчання може бути частково або повністю компенсована за рахунок витратних вуглеводнів. Якщо вартість не компенсується, витрати на навчання розглядаються як премія, виплачена підрядником.

Обов'язкова передача сучасних технологій вигідна державній стороні. Наприклад, контракти, що укладаються в Китайській Народній Республіці (КНР), характеризуються тим, що в них приділяється особлива увага і робиться акцент на передачі сучасних технологій. У цих контрактах передача технологій розуміється як використання технологій підрядника або компаній підрядника на користь і заради успіху дій по видобутку вуглеводнів. Використання і застосування технологій підрядника включає можливість навчання персоналу працювати з такими технологіями.

Зобов'язання надавати перевагу при наймі на роботу громадянам даної країни, користуватися місцевою продукцією, поставками і іншими послугами, які пропонуються місцевими підприємствами (субпідрядниками), створює для інвестора і його діяльності певний ризик.

Інвестор, як правило, наполягає на тому, щоб купувати за кордоном і імпортувати будь-які товари, необхідні для його діяльності, наймати іноземний персонал і використовувати послуги іноземних субпідрядників (наприклад, іноземних бурових підрядників) в тому випадку, якщо громадяни цієї країни не володіють необхідними навичками, якщо місцеві товари і послуги не доступні взагалі або при їх доступності вони неконкурентоспроможні за своєю якістю, ціною і термінами поставки.

Таким чином, на Україні такий інструмент, як УРП, необхідно використовувати для впровадження проектів з розробки тільки нових родовищ вуглеводнів.

Якщо з будь-яких причин Україна не в змозі відмовитися від можливості конвертації родовищ на яких вже ведуться роботи в режим УРП, то тоді необхідно встановити чіткий і прозорий механізм, яким чином розділити родовища на дійсно важкі, на яких на національному режимі оподаткування не можливо видобувати вуглеводні, і родовища на яких можна видобувати вуглеводні на національному режимі оподаткування.

Таким механізмом може бути відкритий аукціон. Перш ніж родовище може бути конвертовано на режим УРП, воно повинно бути виставлено на відкритий аукціон на умовах національного податкового режиму.

Якщо ніхто не купить це родовище, тоді це є підтвердженням доцільності того, що це дійсно родовище з важко видобувними запасами і його можна конвертувати на режим УРП.

Режим УРП застосовується для нових ділянок, коли мова йде про родовища, розробка яких пов'язана з серйозними ризиками, так як відповідальність за всі ризики бере на себе інвестор.

При цьому необхідно враховувати, що в процесі переговорів щодо укладення УРП і обговорення параметрів розподілу продукції, інвестор завжди буде аргументувати свої заперечення проти зміни шкали розподілу продукції на користь держави, зменшенням рентабельності своїх інвестицій.

Тому необхідно усувати можливості прихованого заниження показників ефективності інвестора в період утвердження економічного механізму УРП.

На нашу думку, в текст такого закону потрібно включати найбільш важливі положення, від яких залежить бюджетна ефективність проекту.

Такі, як, наприклад, пропорції розподілу продукції в залежності від його прибутковості, частки участі українських підрядників тощо.

Такий підхід, на наш погляд, є найбільш продуктивним. Найголовніше в УРП - жорсткий контроль і обмеження витрат інвестора, які повністю компенсуються вітчизняною сировиною.

Необхідно встановити порядок формування, структуру і обмеження на витрати інвестора, що підлягають відшкодуванню компенсаційною сировиною.

В іншому випадку видобути вуглеводні можуть повністю піти на компенсацію витрат, які пред'являються інвестором.

Уряд, як правило, має бути зацікавлений в залученні до УРП національних видобувних компаній для отримання ними передового досвіду і технологій і має домагатися їх участі в таких проектах.

Крім цього, уряд повинен бути готовий фінансувати тренінги і навчальні програми для працівників національних видобувних компаній, де іноземна енергетична компанія буде виступати носієм досвіду і технологій.

Надзвичайно важливим компонентом УРП повинні стати відносини і результат реалізації проекту на місцях, який виражається в збільшенні кількості робочих місць, придбанні місцевих товарів і послуг, стимулюванні розвитку супутнього бізнесу нафтогазової промисловості.

У цьому контексті важливо зберігати баланс між вимогами щодо місцевої складової УРП і об'єктивними можливостями їх забезпечення на прозорих умовах, зокрема, шляхом проведення відповідних відкритих тендерів і державного сприяння розвитку відповідних виробництв і послуг на місцях. При цьому перевага повинна віддаватися включенню в УРП положень про сприяння розвитку місцевого виробництва та послуг, а не жорсткого регламентування місцевої складової.

Як санкції проти зайвого використання іноземного персоналу, товарів і послуг в контракті УРП можна передбачати умову, відповідно до якої ці витрати (наприклад платню, яка виплачена іноземному персоналу), не компенсуються витратними вуглеводнями.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки, що застосування УРП на Україні зараз виглядає як спроба закордонних і вітчизняних приватних інвесторів-операторів отримати ресурс державних надр, без інвестицій в базову розвідку, пошук і розробку.

Крім того, угода про розподіл продукції (УРП) – це можливість законного зниження рівня оподаткування.

Однак, треба пам'ятати, що переведення вуглеводневих родовищ в УРП означає зменшення надходжень до бюджету від ренти на вуглеводні (рента для нафти та конденсату в рамках УРП становить 2%, для природного газу – 1,25%).

Як показує міжнародний досвід, в закордонних країнах є обмеження, що на умовах УРП може розроблятися не більше 30% від усіх запасів вуглеводнів країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Україна об'явила конкурс для заключення СРП на площі 11,600 кв.км. -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/zqgzKE>
2. Аналітика. Асоціація газовидобувних компаній України.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agpu.org.ua/ru/analytics/section-infographics/ukraine-obyavila-konkurs-dlya-zaklyucheniya-srp-na-ploshchadi-11600-kv-km.htm>